

XII. kötet.

1905. Oktober

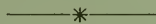
8. füzet.

Ent. Soc. Wash.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

DR. BEDŐ ALBERT   BIRÓ LAJOS   DR. CHYZER KORNÉL

DR. ENTZ GÉZA   MOCSARY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS és CSIKI ERNŐ

BUDAPEST, 1905.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA

I., MOLNÁR-UTCA 24

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom

<i>Ulbrich Ede</i> : Adatok Magyarország lepke-faunájához II.	155
<i>Matusovits Péter</i> : A liptóújvári cserebogár-rajzásról.	156
<i>A. Aigner Lajos</i> : A magyar lepke-fauna gyarapodása 1904-ben.	162
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország Cerambycidaei XXII.	163
<i>Váangel Jenő dr.</i> : Adatok Magyarország rovarfaunájához. Hy- menoptera II.	165
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói VI.	167
<i>Zilahy Kiss Endre dr.</i> : Adatok Szilágy-m. bogár-faunájához VI.	172

Különfélék.

A szőlőmoly	175
------------------	-----

Irodalom.

<i>Fleischer Dr. A.</i> , Berichtigungen zur Bestimmungstabelle der Dyschirius Arten. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	176
<i>Weise, J.</i> , <i>Pictorina plagiata</i> var. <i>croatica</i> m. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	176

A kir. magy. Természettudományi Társulat allattani
szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-
utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-
féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903 és 1904-iki
teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron
kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor.
Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk

Az előfizetési összegek kiadohivatalunkhoz (IV, Molnár-utca
24.) czimzendők.

Adatok Magyarország lepke-faunájához.

Irtta *Ulbrich Ede.*

II.

Acronycta Rumicis L. ab. *Salicis* Curt. Péczelen csalétken fogtam augusztus végén ezen fajnak egy teljesen sötét példányát, melyen a felső szárny belső szegélyén lévő jellemző fehér vonal-kából csak kis szürkés-fehéres pontocska maradt meg. Ezen fajváltozat a Staudinger-féle katalogus szerint Angliában és északi Németországban fordul elő.

Agrotis Tritici L. var. *distincta* Stgr. és var. *seliginis* Dup. Péczelen csalétken fogtam szeptember elején az *Agrotis Tritici* L. két előttem ismeretlen fajváltozatát, melyeket Staudinger és Bang-Haas fenti varietásokként határoztak meg. Az utóbbi Magyarországból már azelőtt is ismeretes volt, az előbbi azonban a Staudinger-Rebel-féle katalogus szerint csak a Pontusban és Sareptánál fordul elő.

Erastria venustula Hb. Előfordul egész Közép-Európában, de Magyarországon eddig csak Kalocsáról ismertük. Péczelen fogtam egy példányát július havában este lámpavilágnál.

Euclidia triquetra F. Május hó végén fogtam Kis-Tétényben egy példányt, mely a törzsfajtól már az első tekintetre különbözik felső szárnyának sötét színezete által. A törzsfajnál a felső szárnyakon látható világos-szürke alapszín helyet enged egy sötét-barna, kormos színezésnek, melyben a fekete háromszögalakú foltok alig jutnak érvényre. Az alsó szárnyak színezete is valamivel sötétebb sárga és az apex fele kormosszínű. Ugyanez áll a szárnyak fonákjára is.

Acidalia ornata Sc. Isaszeghen m. évi június havában fogtam egy példányt, melynek leírása a következő: A rendes típusnál a felső szárnyak közepén egy igen finom világos-barna vonal húzódik végig. Az általam fogott példánynál ezen alig észrevehető vonal egy 2—3 mm-ig széles, erősen szembetűnő sávvá változik át. Ezzel párhuzamosan a szárnytöve felé jelentkezik egy ugyanolyan színű finom vonalka, mely azonban az alsó szárnyakon nem folytatódik.

Caustoloma flavicaria Hb. Ehmann Ferencz barátom Öszödön (Somogy m.) az elmúlt nyáron gyűjtötte ezen fajnak oly példányát, mely a rendes typusnál valamivel kisebb és a következő eltéréseket mutatja: A felső szárnyakon levő barnás foltok és rajzok erősen redukáltak, úgy hogy a lepke sokkal világosabb színűnek látszik, mint a rendes példányok. Az alapszín élénkebb sárga; az alsó szárnyak, a felső harmadrészben halovány sárgás színűek, az alsó kétharmadban azonban csaknem teljesen fehérek, még pedig akképen, hogy a fehéredés a külső szegély felé mindinkább növekszik. A szárnyak fonákján a fekete-barnás apró pontocskák szintén elenyészők és alig feltűnők, úgy hogy a szárnyak ezen része is sokkal világosabbnak tűnik fel. A csúcshegyzélyből kiinduló és a külső szegélylyel párhuzamosan haladó vöröses-barna vonal azonban sokkal határozottabb, de keskenyebb mint a törzsfajnál.

Spilosoma mendica Cl. Isaszeghen fogtam egy nőtényt, melynek alapszíne szürkés-fehér és közepet tart a ♂ barnás-szürke és a ♀ fehér ruházata közt. Szárnyai áttetszők, az ereket barnás-fekete, az erek között elszórt fekete pontok sűrűbbek a rendesnél.

Arctia villica L. Az „Entomologische Zeitschrift” 1904. évi 29. számában Schultz Oszkár „Ueber die Variabilität von *Arctia villica* L.” című cikkében ezen fajnak 14 varietását írja le. Ezek egyike az *ab. neglecta* Schultz. Ezt következőképen írja le: „Alis post. (fere) impunctatis” e szerint a felső szárnyak megfelelnek a typusnak, az alsó szárnyakon azonban csak a csúcson levő folt maradt meg, ellenben a fekete pontoknak két sorozata többé-kevésbé, néha pedig egészen hiányzik. Ezen újonnan leírt aberratio egy példányát fogtam június havában Isaszeghen.

A liptóútvári cserebogárarajzásról.

Irta Matusovits Péter.

A „Rovartani Lapok” múlt évi deczemberi füzetében Lósy József „Az erdei cserebogár hazánkban” cím alatt leírja az 1902. évi cserebogárarajzást különös tekintettel az erdei cserebogárra. felsorolja annak előfordulási helyeit, ezek között Liptóútvárt is, és felhívja az érdeklődőket az 1905. évi cserebogárarajzás megfigyelésére és a tapasztalatok közlésére. Lósy József tanár, iskola-

társam és jóbarátom lévén, felhívta figyelmemet külön is. Ezen felhívásnak a legnagyobb örömmel teszek jelen soraimmal eleget.

Mielőtt azonban tapasztalataimat előadnám, Liptóújvár és környékének leírását kell adnom. Liptóújvár község határa a Vág völgyében, az Alacsony-Tátra hegység tövében fekszik, 630—700 méternyire az Adriai tenger színe felett. Éghajlata tekintettel arra, hogy északról teljesen ki van téve az északi szeleknek, meglehetősen zord, hidegebb mint Csorbató, mely 1351 m. magasságban fekszik. A talajképződés*) a mesozoi csoport aerája kréta-systémájának alsó (neocom) emeletébe tartozik. Domináló kőzet a dolomit és márga. Liptóújvárnak és közvetlen környékének észak-északnyugati, valamint északkeleti része jelenkori, negyed- és harmadkori képződmény. Liptóújvár maga kevés homok és kavicscsa kevert agyagos talajjal bír.

Liptóújvár és környékének faneit lomb- és tűlevelű fák képezik.* A község határában előforduló fajok: a lucz-, jegenye-, erdei-, fekete- és vörösfenyő, a nyír-, nyár-, éger-, fűz-, bükk-, hárs-gyertyán-, berkenye-, vadgesztenye-, szil- és juharfa stb. Bokrok közül a boróka, kőköny és mogyoró. Gyümölcsfák: szilva, alma, körte és cseresznye.

A cserebogarak közül a közönséges *Melolontha vulgaris* és az erdei *Melolontha hippocastani* fordul elő. Mindkettőnek fejlődéséhez 4 év kell.

Úgy a közönséges, mint az erdei cserebogár ez idén tekintettel az áprilisi zord időjárásra május hó 1-én jelent meg és július hó 14-én tűnt el,*) bár találtam 20., sőt 22. és 24-én is úgy az egyik mint a másikkal egyet-kettőt. A cserebogarak megjelenésekor a fűzön és nyárfán kívül más még nem zöldelt. Mindkettő tehát ennek esett. Fűz és nyár után a hársfa következett vagy 2—3 napig; azután neki estek az összes lombfák és bokroknak és a vörösfenyőnek.

A cserebogarak rajzása sokáig tartván, alkalmam volt őket alaposan megfigyelni és így mintegy 14000 példányt vizsgálhattam meg. Vizsgálódásaim eredményeképpen kijelenthetem, hogy az itteni cserebogaraknak mintegy 40—42% a *Melolontha vulgaris* és mintegy 58—60% a *Melolontha hippocastani* volt.

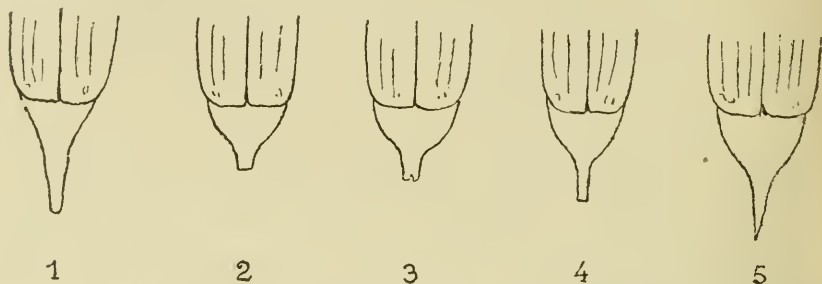
A *Melolontha vulgaris*-nak mintegy 60%-a vörösbarna, 40% pedig fekete tövissel bírt. Hátsó lábaik czombjai pedig majdnem kivétel nélkül feketék voltak, sőt igen nagy részüknek mind a há-

*) Lásd: Liptó megye földtani térképe, készítette Majláth Béla 1872.

*) A rajzás tulajdonképeni időszaka május 8. junius 31. közé esett.

rom lábán fekete czombja volt, a mi Calwer-nek amaz állítását, hogy ez utóbbi eset igen ritka volna, teljesen megdönti. Ugyancsak aránylag véve igen kevés volt a szőrös nyakkal és szőrös fedőszárnyakkal bíró egyed. A közönséges cserebogár mintegy 90%-a zöldesbe játszó teljesen csupasz fekete nyakkal és csupasz fényes felületű sötétebb vöröses-barna fedőszárnynyal bírt. A czombgyűrűk úgyszólván kivétel nélkül feketék voltak. A tövis mint fentebb említettem vörösbarna és fekete volt. Ezen színezet felnyúlt egészen a szárnyfedőig. A tövis alakja nagyon változó volt. Az észlelt alakokat a következő ábrák mutatják:

A *Melolontha vulgaris* változataiképpen találtam sötétbarna, majdnem fekete példányokat és a var. *ruficollis*-t.

A közönséges cserebogár megtámadta az összes lombfa neműeket és a vörösfenyőt.

A másik faj a *Melolontha hippocastani* volt. Ennek mintegy 35—40%-a vörösnyakú, 60—65%-a pedig fekete lábú és fekete nyakú volt, az u. n. var. *nigripes*. Liptóúvjárt e szerint inkább nevezhető és tartható a vörösnyakú és lábú erdei cserebogár változatnak mint megfordítva, Calwer szerint ritkán fordul elő a var. *nigripes*, itt épen az ellenkezőjét látjuk. Calwer szerint az erdei cserebogár később jelenik meg a közönségesnél, itt épen akkor jelent meg, mikor amaz és ugyanakkor tűnt is el.

Változatképpen találtam *Melolontha hippocastani* var. *ruficollis* és *nigricollis*-t is. A Lósy által említett sötétbarna, túlvörös feketenyakú erdei cserebogárból szép számmal volt itt is. Érdekes, hogy úgy miként a közönséges, az erdei cserebogár is teljesen csupasz, zöldesbe játszó nyakkal és csupasz fényes sötétebb vörösbarna fedőszárnyakkal bír. Szőrös nyakú és szőrös fedőszárnynyal bíró igen kevés volt. Volt azután az erdei cserebogarak közt mintegy 5—6% sötét vörös fényes csupasz nyakkal, sötét vörös fényes csupasz fejfel és ugyancsak fényes sötét vörösbarna csupasz fedőszárnynyal bíró is, mely a rendesenél jóval szélesebb és nagyobb.

A mi az erdei cserebogár kártételét illeti, az teljesen olyan, mint a közönségesé. Hogy ugyanazon fanemeket szereti mint a közönséges, az az erdészek előtt nem újság.¹⁾ Magától értetődik, hogy úgy van a cserebogár is a fákkal mint az ember: egyik étel jobban ízlik mint a másik. De úgy az erdei, mint a közönséges cserebogár kóstol az egyik fa leveleiből, ép úgy mint a másikéból, Határozottan kijelenthetem azonban azt is, hogy a mely fán az egyik előfordul, előfordul a másik is.*) Az itteni lombfák közül legjobban szereti mindkettő az *Acer pseudoplatanus* és *Acer platanoides*, *Quercus pedunculata* (az erdőőri szakiskola csemetekertjében), *Sorbus aria*, *Prunus padus*, *Prunus mahaleb*, *Aesculus hippocastanum*, *Prunus domestica*, *Betula alba*, *Betula verrucosa* és *Populus nigra*-t.

Szereti a fűzeket, a közönséges mogyorót, almafát, körtefát, *Alnus incana*, *Alnus glutinosa*, *Tilia parvifolia*, *Populus tremula*, *Populus alba*, *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*-t. Kevésbé szereti a *Tilia grandifolia*, *Ribes rubrum* és *grossularia* és *Sorbus aucupariát*.

Nem szereti és nem is bántja a *Robinia pseudoacacia*, *Fraxinus excelsior* és *Syringa vulgaris*-t. Tülevelű fák között igen szereti a vörösfenyőt.

Ezen felsorolt fákon többnyire egyenlő arányban találtam mind az erdei, mind a közönséges cserebogarat, kivéven a vörösfenyőt, a hol a közönséges cserebogár mintegy 85%-kal, az erdei pedig csak 15%-al volt képviselve. Azt, hogy a fekete lábú és nyakú cserebogár talán jobban szeretné az egyik vagy másik fa levelét mint a vörös nyakú, azt nem tapasztaltam. Előfordult ugyan az égerfánál, hogy a fekete nyakú mintegy 70%-át képezte a rajta éppen falatozó cserebogaraknak, hanem úgy ezen esetet mint azt, hogy a vörösfenyőn több közönséges cserebogarat találtam, mint erdeit, merő véletlenségnek tartom. Azon nézetet sem tartom elfogadhatónak, hogy az erdei cserebogár a szerint változnék át fekete nyakú és lábú és vörös nyakú és lábúvá, a milyen táplálékban volt pondró korában része, vagy pedig a vörösnakú cserebogár abban az esetben, ha bizonyos fa leveleivel táplálkoznék, fekete nyakú utódokat nemzene. Szerintem a feketenyakú erdei ép úgy nem változata a vörösnakúnak, mint megfordítva, Épen úgy rá lehetett volna fogni, hogy a feketenyakú cserebogár változatát képezi a vörösnakú.

1) Téglás Károly: Erdővédelemtan 124 l.

* Lásd a csatolt kimutatást.

Itt különben megjegyzendőnek tartom még azt is, hogy az erdei cserebogár a közönséggel együtt él úgy pajod mint bogár korában. Hogy pedig Liptóújívár talajviszonyait is röviden leírtam, azért tettem, hogy megczáfoljam Sajó Károly-nak a „Természettudományi Közlöny“ idei junius havi füzetének 389. oldalán tett amaz állítását, hogy a *Melolontha hippocastani* csak homoktalajú vidéken prosperál és hogy más talajban, még rigolált humus-talajban sem bír boldogulni. Liptóújívár talajára ugyan még ellensége sem foghatja rá, hogy homokos.

Az erdei és közönséges cserebogár Liptóújívárt együtt élvén, nagyon természetes, hogy össze vissza párosodik. A párosodás aránya kisebb, mindazonáltal az erdei és közönséges, mint a fekete és vörösnnyakú erdei cserebogár között.

A párosodás arányát a közönséges cserebogarak között 89%-ának, a közönséges és vörösnnyakú erdei cserebogarak között mintegy 5%-nak és közönséges és feketenyakú erdei cserebogarak között 6%-nak találtam.

Az ilyfajta párosodásokból következő korcsok keletkeznek a közönséges és vörösnnyakú erdei cserebogárból: *Melolontha vulgaris* var. *fulvicollis*, közönséges cserebogár vörös nyakkal, vagy *Melolontha hippocastani* sötét-vörös fényes nyakkal, mely változat sokkal zömökebb mint a közönséges cserebogár és legalább is olyan nagy, mint a nagy vörösnnyakú erdei cserebogár és tövise az erdei cserebogáréhoz hasonlít.

A közönséges és feketenyakú erdei cserebogár párosodásából származnak az itt már előbb emített fekete czombú közönséges cserebogarak, ezeknek vannak leginkább a 2., 3. és 4. ábrához hasonló töviseik.

A vörös és feketenyakú cserebogár egymásközi párosodása mintegy 56%-ra tehető. Itt azután a vérkeveredés legszembeütőbb bizonyítéka a nyak színezete. A vörösnnyakú cserebogár ugyanis, ha feketenyakúval párosodik nemzedékének vörös nyaka köröskörül fekete gyűrűvel van körülvéve és minél több nemzedéken át történt ez a vérkeveredés, a fekete gyűrű annál szélesebb és annál kisebb a toron a vörös folt. Ugyancsak ennek arányában sötétednek a cserebogár czombjai is. Ezen erdei cserebogarak párzásából vélem származottaknak a vörös torral és fekete lábakkal bíró *fulvicollis*, valamint a fekete nyakkal és vörös lábakkal bíró *nigricollis*-nak nevezhető varietásokat. Fentiekén kívül találtam közönséges cserebogarat két darabot, melynél a szárnyfedők végén egy-egy fekete pont volt és találtam majdnem tiszta fekete erdei cserebogarat is.

Kimutatás

a lipitújvári cserebogár rajzásánál egyes fánemeken talált cserebogarakról
(százalékban kifejezve.¹⁾)

Sorszám	F a n e m	Melolontha vulgaris	Melolontha hippocas-tani	Melolontha hippocas-tani var. nigripes	Összesen %	Jegyzet
		előfordult %-ban				
1	Acer platanoides	64	18	18	100	A fák levelei teljesen lekoppaszta
2	Acer pseudoplatanus	60	19	21	100	
3	Quercus pedunculata	43	16	41	100	
4	Sorbus aria	37	19	44	100	
5	Prunus padus	50	19	31	100	
6	Prunus mahaleb	49	20	31	100	
7	Prunus domestica	32	19	49	100	
8	Aesculus hippocastanum.	42	18	40	100	
9	Betula alba	49	17	34	100	
10	Betula verrucosa	37	22	41	100	
11	Populus nigra	39	20	41	100	A fák levei részben lekoppaszta
12	Salix capraea	62	13	25	100	
13	Salix fragilis	61	14	25	100	
14	Corylus avellana	46	14	40	100	
15	Pirus malus	53	17	30	100	
16	Pirus communis	48	23	29	100	
17	Alnus incana	14	16	70	100	
18	Alnus glutinosa	26	21	53	100	
19	Tilia parvifolia ²⁾	50	23	27	100	
20	Populus tremula	42	28	30	100	
21	Populus alba	40	24	36	100	A fák levelei kev. lekoppaszt.
22	Fagus sylvatica	38	27	35	100	
23	Carpinus betulus	38	26	36	100	
24	Tilia grandifolia	29	37	34	100	
25	Ribes rubrum	22	35	43	100	
26	Ribes grossularia	25	34	43	100	
27	Sorbus aucuparia	28	34	38	100	
28	Larix europea ³⁾	85	7	8	100	
	Átlagos % a lombfa-nemekre	41.6	21.9	36.5	100	
	Erdei cserebogarak a közönséggel szem-ben %-ban	41.6	58.4		100	
	Az erdei vörösnnyakú és feketenyakú cse-rebogarak előfordu-lása egymáshoz vi-szonyítva %-ban	—	40	60	100	

¹⁾ Az adatokat 1905. V/1—VII/14 közti időben fákról való lerázással nyert cserebogarakról szereztem.

²⁾ Ezen fán találtam tiszta fekete erdei cserebogarat.

³⁾ A tűk teljesen lekoppaszta.

A magyar lepke-fauna gyarapodása 1904-ben.

Irta A. Aigner Lajos.

Az 1903. évről szóló kimutatás szerint (R. L. XI. 191. 1.) a hazai *Macrolepidoptera*-fajok száma 1561-re és 667 fajváltozatra, a *Microlepidopteráké* pedig 1689-re és 60 fajváltozatra rugott.

Ezeket a számokat növelik azok az alakok, melyek az 1904. év folyamán irodalmi úton ismeretessé váltak, ugyanis a következők:

Melanargia Galatea L. var. *procida* Hbst. ab. *Ulbrichi* Aign., mely a *procida*-hoz úgy viszonylik, mint az ab. *leucomelas* a törzsalakhoz. Nagyszében, Fiume (R. L. XI. 1. 1.).

Melanargia Galatea L. ab. *melania* Obth., melyen hiányzanak a szegély mentén álló holdacskák. Tarcsa. (R. L. XI. 2. 1.).

Coenonympha Leander Esp. ab. *obseura* Rühl., a törzsalaknál sötétebb színezésű, csaknem egyszínű sötét. Mehádia. (R. L. XI. 203. 1.)

Hesperia Malvae L. ab. *Zagrabiensis* Grund, a felső szárnyon lefutó fehér pettyek sora sávvá folytak egybe. Zágrab. (R. L. XI.)

Aplasta ononaria Fssl. var. *faecataria* Hb., a törzsalaknál kisebb, világosabb színezésű, szürke sávokkal és piros rajzolattal. Tarcsa. (R. L. XI. 10. 1.)

Lobophora sabinata Hb. Herkulesfürdő (R. L. XI. 146. 1.)

Ezekhez járulnak a következő alakok, melyek újak hazánk faunájára:

Chrysophonus dispar Hw. var. *rutilus* Wernb. ab. *sagittifera* Horn. melynek felületén a fekete pettyek hosszúkás foltokká megnyúltak. Hadad, fogta Dr. Zilahi Kiss Endre.

Lycaena Icarus Rott. var. *Celina* Aust., átmeneti alak, a törzsfajnál kisebb, fonákjának rajzolata igen gyöngéd. Nógrád-Verőczen és Budapesten fogtam,

Dicelya Oo. L. ab. *sulphurea* Stgr., egyszínű sárgás. Budapest, fogta Langerth József (Bohatsch Ottó gyűjteményében).

Ephyra quercimontaria Bastb.. A *punctaria*-tól abban különbözik, hogy valamivel kisebb, a felső szárnyat átszelő sáv nem barna, hanem barnáspiros és mellette fehér pont látható. Nógrád-Verőczen fogtam.

Ephyra ruficiliaria Hb. var. *mattiacata* Bastb. Tavaszi ivadék, melyen a felső szárny közepén lefutó sáv erőteljes, sötétbarna. Budapesten fogtam.

Ephyra ruficilaria Hb. ab. *privataria* Bastb. Nyári ivadék, melyen a felső szárny közepén lefutó barna sávnak csak némi nyoma látszik. Nógrád-Verőczen nagyobb számban fogtam.

Ephyra punctaria L. ab. *naevata*, melynek felső szárnyán a szegély előtt néhány rozsdaszínű folt mutatkozik.

Megemlítem végül, hogy *Coenonympha panphilus* L. ab. *thyr-sides* Stgr. faj eltérést (föül is, alul is 3—4 szemfoltal), melyet eddig csak Dalmáciából ismertünk, Koča György Portorén fogta egy példányban.

Még csekélyebb a Microlepidoptera-k szaporulata. Csupán a következő irodalmi adatokat hozhatom fel:

Stenia stigmatalis HS. Zágráb (R. L. XI. 203. 1.)

Titanio Schrankiana Hochw. Erdély. (R. L. XI. 203. 1.)

Pyrausta aerealis Hb. var. *opacalis* Hb. Erdély. (R. L. XI. 203. 1.)

Conchylis procerana Ld. Budapest. (R. L. XI. 203. 1.)

Conchylis diacrisiana Rbl. Budapest, Fiume. (R. L. XI. 203. 1.)

Pamene regiana Z. Magyarország. (R. L. XI. 203. 1.)

Coleophora ochrea Hw. Herkulesfürdő. (R. L. XI. 146. 1.)

Végül megjegyzendő, hogy az *Acalla cristana* F., mely a fauna-katalogusban Gácsról volt jelezve, hazánkban még nem került elő, csupán eltérése, az ab. *spadicea* Hw. Gács, Herkulesfürdő (R. L. XI. 146. 1.)

A fent felsorolt adatok számbavételével Magyarországból, beleértve Dalmáciát és Bosznia-Hercegovinát is, eddigelé 1563 Macrolepidoptera-faj, 678 fajváltozattal és 1695 Microlepidoptera-faj, 61 fajváltozattal ismeretes.

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő.

XXII.

(Befejező közlemény.)

83. nem: **Oberea Muls.**

1. A fej fekete, az előtor sárga, némelykor fekete pontokkal	2.
— A fej és az előtor egészen fekete, vagy sárgás-vörös, vagy fekete vörös foltokkal, vagy csak a fej vörös	4.
2. A szárnyfedők tövén a paizsocska körül sárga folt van	3.
— A szárnyfedők tövén nincs sárga folt, legfeljebb egy keskeny szegély sárga., Sárga a fej és a csápok, két kerek	

olt az előtoron és a szárnyfedők feketék, utóbbiak szürke szőrökkel sűrűn fedettek. Hossza 14—20 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, nálunk helyenként nem ritka. (*melanocephala* Voet.)

3. *oculata* Linn.

3. A szárnyfedők szabálytalanul pontozottak. Sárga, a fej, egy-egy folt az előtor töve mellett kétoldalt és a szárnyfedők, a paizsocska körüli rész és az epipleurákon kívül feketék. Alul a mellközép töve, az első három haslemez közepe és az utolsó potrohgyűrű csúcsa feketés-barna. A szárnyfedők sárga paizsocska körüli foltja némelykor keskeny sáv alakjában a csúcsig terjed. A szárnyfedőket sűrű szürke szőrőzet fedi. Hossza 13—18 mm. — Előfordul Közép-Európában, nálunk ritka; termőhelyei: Ill. Koritnyicza, V. Kolozsvár, Mezőzáh, Brassó, Fogaras.

1. *pupillata* Gyllh.

- A szárnyfedők rovátkásan pontozottak. Sárga, a fej, a csápok és a szárnyfedők (a paizsocska körülötti sárga folt kivételével) feketék. Alul a mellvég közepe és az utolsó potrohgyűrű egy keskeny elülső szegély kivételével fekete. Hossza 12—16 mm. — Előfordul Olaszország északi részében, Tirolban és nálunk. Nagyon ritka; termőhelyei: I. Kalocsa, Hajós, VI. Temesvár, Gerebencz, VII. Ribnik, IX. Dalmácia. (*melanura* Gredl.)

2. *pedemontana* Chevrl.

4. A szem nagy, alul majdnem a felső állkapocs tövéig terjed, a pófák keskeny lemeze választja csak el attól. Fekete, a tapogatók, a szárnyfedők oldalai a váll alatt és a lábak szalmasárgák. Feje és előtora elül barnás-fekete, a test többi része sárgás-barna felálló szőrökkel fedett. Hossza 10.5—14.5 mm. — Előfordul Észak- és Közép-Európában, nálunk elég ritka; termőhelyei: I. Budapest, Pécel, Hajós, Keczel, II. Curgó, Pécs, Zánka, V. Szász-Sebes, Nagyszeben, Nagycsúr, Szt.-Erzsébet, Nagysink, Segesvár, (*fulvipes* Fourcr., *parallela* Scop., *limbata* Muls.)

4. *linearis* Linn.

- A szem kisebb, alsó szélét a felső állkapocs tövétől a széles pófák választják el --- --- --- --- --- 5.

5. A szárnyfedők belső fele szabálytalanul pontozott, a pontok legfeljebb helyenként sorokban elhelyezettek. Szürkés-fekete, szürke szőrökkel sűrűn fedett, a fej elülső része, vagy a homlok és fejtető is, vagy ritkán az egész fej;

némelykor egy kis kerek folt az előtor közepén, a lábak és az utolsó három potrohszelvény oldalt és felül sárgás-vörös. Hossza 13—19 mm. — Magyarország jellemző faja, termőhelyei: I. Dabas, Kecskemét, Kalocsa, Tisza-Alpár, Turcsek, II. Pécs, V. Nagypold, Marpód.

5. *euphorbiae* Germ.

- A szárnyfedők belső fele rovátkásan pontozott. Fekete, a fej, az előtor, az utolsó potrohgyűrűk és a lábak sárgás-vörösek. Az előtor elülső és hátsó széle többnyire fekete, ritkán egészen fekete. A test felülete sűrű szürke szórózzal fedett. Hossza 9—14 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk nem ritka. **6. *erythrocephala* Schrnk.** V á l t o z a t a : Némelykor a fej és az előtor egészen fekete, csak a szájszervek, a lábak és az utolsó két potrohszelvény sárgásvörös. — Termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Dabas, Kalocsa. **ab. *nigriceps* Muls.**

Adatok Magyarország rovar-faunájához.

(Közlemény a Paedagogium biológiai laboratoriumából.)

Közzéteszi Dr. Vámgel J. n ő.

III. Hymenoptera. Hártyásszárnyúak.

II.

Aphenogaster structor Latr. I. Budapest, II. Dánospusztá, II. Kömlőd.

Tetramorium caespitum L. I. Budapest, Csongrád, Hódmezővásárhely, II. Kömlőd, III. Lipótvár.

Lasius alienus Först. I. Budapest, II. Keszthely, III. Putnok; — *flavus* Fabr. I. Budapest.

Formica fusca L. Kőhídigyarmat; — *pratensis* Deg. I. Budapest, Rákospalota, Békásmegyer, Félegyháza. II. Visegrád, III. Putnok; — *rufa* Linn. I. Budapest, Szarvaskő, III. Putnok.

Myrmecocystus raticus F. I. Alsó-Dabas.

Camponotus aethiops Latr. I. Budapest; — *herculeanus* L. I. Szarvaskő, III. Putnok, IV. Bártfa; — *ligniperdus* Latr. I. Budapest, Szarvaskő III. Igló, V. Maroskecze; — *sylvaticus* Oliv. var. *aethiops* Latr. I. Békásmegyer; — *viagus* Scop. I. Békásmegyer, Szarvaskő, Félegyháza, II. Kömlőd, IV. Berek-Szöllős.

Mutilla brutia Pet. I. Tisza-Alpár; — *calva* Vill. I. Félegyháza, T.-Alpár. II. Kömlőd: — *europaea* L. I. Félegyháza; — *erythrocephala* Latr. I. Tisza-Alpár; — *diffrens* Lep. V. Negói havas út; — *viduata* Pall. I. Tisza-Alpár.

Myrmosa melanocephala Fabr. II. Kömlőd, III. Putnok, Dobsina.

Scolia flavifrons [F. var. *haemorrhoidalis* F. I. Budapest, Kecskemét, Félegyháza, T.-Alpár, Csongrád, Szintje, II. Kömlőd, Kőszeg, III. Lipótvár, Putnok, Dobsina, V. Maroskecze, VI. Dubova; — *quadripunctata* Fabr. I. Félegyháza; — *hirta* Schk. I. Félegyháza, VIII. Castel-Muschio (Veglia sziget).

Elis quinquecincta Fabr. I. Félegyháza; — *sexmaculata* Fabr. I. Félegyháza, II. Kömlőd.

Tiphia semipolita Tourn. I. Félegyháza, VI. Karánsebes.

Sapyga quinquepunctata Fabr. I. Félegyháza.

Ceropales maculatus Fabr. I. Budapest, Félegyháza, T.-Alpár, II. Kömlőd.

Pompilus chalybeatus Schte. I. Félegyháza, Kecskemét; — *plumbeus* Fabr. I. Budapest, Rákospalota, Félegyháza, Kecskemét; — *viaticus* L. I. Békásmegyer, Csongrád, II. Kömlőd; — *rufipes* L. I. Félegyháza.

Salix fuscus Fabr. I. Budapest, Félegyháza, Dánospuszta, II. Visegrád, Kömlőd, III. Lipótvár; — *vulneratus* Costa. I. Félegyháza. *Tryporylon clavicerum* Lep. et. Serv. I. Félegyháza; — *figulus* L. I. Félegyháza.

Larra anathema Rossi. I. Félegyháza; — *tridens* Fabr. I. Félegyháza.

Tachytes etruscus Rossi I. Tisza-Alpár, Félegyháza; — *europeus* Kohl. I. Budapest, Félegyháza.

Tachysphex Panzeri Vand. I. Félegyháza, Dánospuszta; — *nitidus* Spin. I. Félegyháza.

Dinetus pictus Fabr. I. Félegyháza.

Palarus flavipes Fabr. I. Budapest, Félegyháza, II. Kömlőd.

Astata boops Schrk. I. Budapest, Tisza-Alpár, Félegyháza, II. Kömlőd, III. Putnok; — *minor* Kohl. I. Félegyháza.

Pemphredon luctuosus Schuck. I. Félegyháza.

Sceliphron destillatorium Hb. I. Budapest, Félegyháza, V. Maroskecze, VI. Resicza.

Sphex occitanicus Lep. et Serv. I. Félegyháza; — *maxillosus* Fabr. I. Budapest, Félegyháza II. Kömlőd; — *albisectus* Lep. I. Félegyháza.

Ammophila sabulosa Linn. I. Budapest, Félégyháza, II. Ajkák, Kömlőd, III. Putnok; — *Heydenii* Dhlb. I. Félégyháza; — *hirsuta* Scop. I. Budapest, Dánospusztá, Új-Radna; — *Tydei* Gouill. I. Félégyháza.

Philanthus triangulum Fabr. I. Budapest, Félégyháza; — *coronatus* Fabr. I. Félégyháza.

Cerceris emarginata Panz. I. Félégyháza; — *leucozonica* Schlett. I. Budapest, Félégyháza; — *luctuosa* Costa. I. Félégyháza.

Oxybelus latro Oliv. I. Félégyháza.

Alyson bimaculatus Panz. I. Félégyháza.

Gordelytes mystaceus L. I. Budapest, Félégyháza; — *quinque-cinctus* Fabr. I. Budapest, Félégyháza, Dánospusztá, II. Kömlőd, III. Lipótvár, Putnok.

Bembex integra Panz. I. Budapest, Félégyháza, II. Kömlőd; — *rostrata* L. I. Félégyháza, Csongrád; — *bidentata* Vand. I. Félégyháza; — *mediterranea* Handl. I. Tisza-Alpár; — *oculata* Latr. I. Félégyháza, II. Kömlőd; — *Megerlei* Dhlb. I. Félégyháza.

Crabro albilabris Fabr. I. Budapest, Félégyháza, II. Kömlőd; — *cribrarius* L. I. Budapest; — *fuscitarsis* H. S. I. Félégyháza; — *clypeatus* Linn. I. Budapest, Félégyháza, II. Visegrád, III. Putnok; — *alatus* Panz. I. Félégyháza; — *pygmaeus* Vand. I. Félégyháza.

Odynerus allobrogus Sauss. I. Félégyháza; — *callosus* Thoms. I. Félégyháza; — *Dantici* Rossi I. Félégyháza; — *parietum* Linn. I. Budapest, Békásmegyer, Félégyháza, Dánospusztá, II. Kömlőd, III. Lipótvár, Putnok, V. Maroskecze, VIII. Castel-Muschio (Veglia sz.); — *spiricornis* Spin. I. Budapest, Félégyháza; — *vulvus* H. S. I. Félégyháza.

Polistes gallica Linn. I. Budapest, Félégyháza, Dánospusztá, Kecskemét, II. Kömlőd, Perkáta, III. Lipótvár, Putnok, Dobsina, IV. Bártfa, V. Maroskecze, VIII. Castel-Muschio (Veglia sz.)

Vespa crabro L. I. Budapest, Félégyháza, Tisza-Alpár, Csongrád, II. Visegrád, III. Putnok, VIII. Castel-Muschio (Veglia sz.); — *media* Ret. I. Félégyháza, Békásmegyer, II. Visegrád, Kömlőd, III. Putnok; — *germanica* Fabr. I. Budapest, Félégyháza, Békásmegyer, Tisza-Alpár, II. Kömlőd, III. Dobsina, V. Maroskecze, VIII. Fiume; — *saxonica* Fabr. VI. Apatin; — *rufa* L. I. Félégyháza; — *sylvestris* Scop. III. Putnok, Dobsina; — *vulgaris* L. I. Félégyháza, Tisza-Alpár, III. Putnok.

Apis mellifica L. I. Budapest.

Bombus hortorum L. I. Budapest, Félégyháza, Tisza-Alpár,

II. Visegrád, Kömlőd, III. Putnok, V. Maroskecze ; — *v. ruderatus* Fabr. I. Csongrád ; — *subterraneus* L. I. Tisza-Alpár ; — *Jonellus* Kirby VI. Apatin ; — *Derhamellus* K. I. Félegyháza, II. Kömlőd, Ajka ; — *silvarum* Linn. I. Budapest, Tisza-Alpár, Félegyháza, Dánospusztá, II. Visegrád, Kömlőd, III. Putnok, Lipótvár, V. Maroskecze, VI. Apatin ; — *arenicola* Thoms. III. Putnok ; — *agrorum* Fabr. I. Budapest, Félegyháza, Tisza-Alpár, II. Kömlőd, Visegrád, III. Putnok, Csorbai-tó, V. Maroskecze, VI. Apatin ; — *cognatus* Steph. I. Budapest, Csongrád, Tisza-Alpár, Félegyháza, III. Putnok ; — *variabilis* Schm. I. Félegyháza, II. Kömlőd, V. Riusor ; *laesus* Mor. I. Budapest, Félegyháza, Tisza-Alpár, Csongrád ; — *fragrans* Pall. I. Csongrád ; — *lapidarius* L. I. Budapest, Csongrád, Félegyháza, III. Csorbai-tó, VI. Apatin ; — *terrestris* L. I. Budapest, Félegyháza, Mesterszállás, Tisza-Alpár, II. Kömlőd, III. Putnok, Csorbai-tó, V. Maroskecze.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

VI.

3. *Pieris Rapae* L.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. p. 468. (1758) ; Esper, Die Schmetterlinge in Abbild. 1. tab. 3. fig. 2. (1777),

A szárnyak tejszínűek (hím) vagy vajszínűek (nőstény) ; a felső szárny csúcsán csekély kiterjedésű háromszögű rajz van ; a 3. sejtben fekete petty áll, a nőstényen az első sejtben is ugyanolyan, az alsó szárny elülső szegélyén szintén fekete petty mutatkozik, mely olykor hiányzik. Ezek a rajzolatok alul is tisztán láthatók. Igen hasonlít az előbbi fajhoz, de jóval kisebb, apex-rajza pedig sokkal kisebb és halványabb.

Hazánkban 2—3 ivadékból mindenütt, mezőn és réten közönséges, Budapesten márcz. 29-től május 31-ig, június 14-től au-

¹⁾ Rapa : répa.

gusztus 20-ig és szeptember 10-től október 16-ig. Az I. ivadék a másodiknál kisebb, azaz 40—46 mm. (törpe csak 30 mm.) széles. Az apicalis folt kicsiny, szürkés, olykor csaknem eltűnő; a feeket pettyek a felső szárny discusában s az alsó szárny elülső szegélyén többnyire elmosódottak, ritkán határozottan kifejlődöttek. A ♀ halvány fehér, némi sárgás árnyalattal. A fonák oldal halvány vagy élénkebb, sötét vajsárga, többé-kevésbé feketén behintve. Ezek a jellegek olykor a II. ivadéknál is mutatkoznak mint átmenetek a var. et ab. *leucotera* Stef.-hoz.¹⁾ Ritka esetben a ♀ fölül még sárgásabb, mind két nemnél az alsó szárny és a felső szárny apexe a fonák oldalon élénk citromsárga.

Gyakrabban a ♂ egyszínű fehér csak az apex kissé szürkés, alul pedig a felső szárny 3. sejtjében álló petty többé-kevésbé jelezve van. Az ily példányok az ab. *immaculata* Fol.-hoz²⁾ vonandók.

Egy kicsiny ♂ (36 mm., Budapest, 1899. ápr. 18.) a nyári ♀ sárgás színét mutatja, a szárnyak tövén erősen feketítve, alig jelzett apicalis és középfolttal. Az alsó szárny fonákja citromsárga, a felső szárny apexe és elülső szegélye, valamint részben a külső szegélye még világosabb sárga s az egész discus, tiszta fehér helyett halvány sárgás; a középfolt alig látható.

A második ivadék az elsőnél mindig nagyobb (40, többnyire 43—48 mm.) A gyakran csaknem fekete apicalis folt s a többi pettyek mindkét nem fonákján is többnyire erősen kifejlődöttek s a ♀ a legtöbb esetben erősen sárgás. Alul halványabb vagy élénkebb sárga, nagyobbára igen csekély, vagy semmi behintéssel. Egyik budapesti példánynál a felső szárny majdnem közepéig az alsó szárny pedig csaknem teljesen fekete behintésű. Gyakori esetben a jól kifejlett apicalis folt koromfekete, a többi petty is igen erős, az alsó szárny fonákja pedig alig behintett.

Ritkább egy kisebb (30—37 mm.), többnyire sárgás (♀) alakmelyet Budapesten augusztusban fogtak. Ez a var. *minor* Costához³⁾ sorolható, a mely Toscanában 37—38 mm. széles.

A var. *Mannii* Mayer⁴⁾, melynek felső szárnya a törzsalaké,

1) A fehérebb.

2) A folytatlan.

3) A kisebb.

4) Mann lepkész után.

nál szélesebb és kerekesebb, apicalis foltja lefelé mélyen fogazott, 1b sejtje pedig gyöngén fekete behintésű, csak a Tenger melléken és Dalmátországban, különben Török- és Görögországban, Toscanában és Déli-Oroszországban (*Sarepta*) fordul elő.

Petéje körtealakú, jóval világosabb színű a *P. Brassicae*-énél. A nőstény egyenkint rakja le a levél felső és alsó oldalára. *Hernyója* zöld, sárga hát- és oldalsávval, fekete stigmákkal; úgy mint a *P. Brassicae*-é társasan káposztaféléken, kivált: *Hesperis matronalis* (estike) és *Raphanus* (retek) él. Gyakran kártékonyan lép fel, Budapesten rendszerint *Reseda luteola*-n találták, egy bokron olykor 30—40 darabot is. még pedig július 16-án, augusztus 4, szeptember 22. és október 21—november 9-ig; kifejlődve 29—30 mm. hosszú. *Bábja* szürkés, sárgás vagy barnás, 3 sárga hosszanti vonallal és gyér finom fekete pontokkal.

Parazitái: *Blepharidea vulgaris* Mg., *Machaira serriventris* Rdi., *Sarcophaga heliciis* T. O. és *Exorcita hirsuta* O. S. Diptera-fajok (az utóbbi kettő csak Észak-Amerikában); *Pteromalus rabeus* Walk., *Pt. pieridis* Prov., *Pt. puparum* (L.) Swed., *Pt. Brassicae* Pack., *Monodontomarus nereus* Wall., *M. virens* Thoms. Chalcidida-fajok; *Apanteles congregatus* var. *pieridis* Pack., *A. glomeratus* (L.) Reinh., *A. rubecula* Marsh. és *Herniteles vicinus* Grav. Braconida-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban. Elterjedési köre: Spanyolországtól Japánig (10—160°) és Lapphontól Egyiptomig (68—30°).

4. *Pieris Ergane* Hb. ¹⁾

Hübner-Geyer, Sammlung europ. Schmetterlinge. Fortsetzung. Fig. 904—7 (1827 ?).

A felső szárny csúcsán fekete rajz van, a 3. sejtben fekete petty, a nőstényen az 1. sejtben szintoly petty mutatkozik vagyis a rajzolat ugyanolyan mint az előbbi fajé, csak hogy az apex rajza négyszögű s a pettyek alul nem látszanak; jóval kisebb is amannál. Magyarország területén csak a Velebit-hegységben, Novi, Portoré, Fiume és Dalmátországban található április—májusban 30—40 mm. *Hernyója* halvány kékes-zöld, fekete szemölcsökkel, 30 mm hosszú; áprilisban Crucifera-akon (keresztesek) él.

Előfordul a déli szomszédországokban: Macedoniában, Bolgárországban, Krajnában, valamint K.-Ázsiában és a Transkáukázusban.

¹⁾ *Ergane*: a művész, *Athene* mellékeve.

5. *Pieris Napi* L.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. p. 468 (1758); **Esper**, Die Schmetterlinge in Abbildungen I. tab. 3 fig 3. (1777).

Aszárnyak tejszínűek; a felső szárny csúcsa feketés; a hím 1, a nőtény 2 fekete pettyel s a belső szegélyen fekete vonással ellátott. Az alsó szárny elülső szegélyén rendszeren egy fekete petty áll. Az erezet fekete, kivált a nőtényen. Az alsó szárnyon alul az erek sötét zöld behintésűek.

Hazánkban mezőn és réten, országsszerte közönséges 2—3 ivadékbán csaknem szakadatlan tavasztól őszig. Budapesten április 8-tól június 9-ig, június 16-tól július 13-ig, július 24-től szeptember 9-ig. Az I. ivadék (törzsalak) mely 40—45 (egy törpe csak 30) mm. kiterjedésű, alul sárga, az erek széles feketés-zöld behintéssel.

Közte, inkább hegyi tájakon (Hunyad m.), de Budapesten is akad a var. *intermedia* Kroul.¹⁾ átmeneti alakja melynek fehér felületén az erek erősebben feketék és végükön sötét behintésűek; alul az erek szélesen szürke behintésűek; a nőtényen a felső szárny töve és külső szegélye sötétes.

Ugyancsak az I. ivadékhöz tartozik az ab. *Bryoniae* O.²⁾, mely csak a havasokon fordul elő, s ott a törzsalakot csaknem teljesen helyettesíti. A Tátrán és Háromszékben igen sötét, csaknem egészen szürkés barna alak röptül (májustól júliusig).

A II. és III. ivadék a nagyobb (41—50, törpe 37 mm.) var. *Napaeae* Esp.³⁾ mely alul halványabb sárga, az erek kevésbé feketések. Közte inkább déli vidékeken, p. o. Kovásznán, de Verebélyen is némelykor oly példányok is előfordulnak, melyek alul csaknem egyszínű fehérek, ereik alig megsötétedettek. Ez az alak a var. *meridionalis* Steff.-hez⁴⁾ tartozik, mely különben csak Közép-Olaszországban fordul elő.

A nyári ivadék közt röptül továbbá az ab. *sulphurea* Schöy.⁵⁾ (var. *flavescens* Stgr. és, ab. ♀ *sulphureotincta* Reutt) mely rajzban a var. *intermedia*-nak felel meg, de alapszíne sárgás. Ezt csak Nagy-Lévárdon figyelték meg, Bécs környékén gyakori.

Egy melanotikus hím, melyet Cerva Frigyes 1899-ben a Csepelszigeten fogott, fölül, kivált jobb oldalt, olyan mintha gyéren

¹⁾ A közbeneső.

²⁾ *Bryonia*: a földi tök.

³⁾ *Napus*: repeze.

⁴⁾ A délszaki.

⁵⁾ A kénszínű.

és szabálytalanul korommal volna behintve; alul azonban csaknem teljesen kormos.

Petéje körtealakú, zöldesszínű; a nőtény egyenkint rakja le. *Hernyója* nagyon hasonlít a *Rapae*-éhez, de különbözik attól abban hogy gyér fehér szemölcsök és fekete pontocskák borítják, stigmái pedig sárgás keretűek. Nagysága 29–30 mm. Kevésbé kártékony mint a *Rapae*. Tápláló növényei: *Reseda lutea*, *luteola* és *odorata* (rezeda), *Turritis glabra* (toronyszál), *Erysimum Alliaria* (szegecs), *Cardamine pratense* és *amera* (foszlár). *Bábja* zöldes sárga fekete pettyekkel, szárnyhüvelyei pedig sárgások.

Parazitái: ugyanazok mint a *Rapae* éi. Elterjedési köre: Angliától az Altáig (10–110°) és Lapphontól déli Olaszországig (68–37°); az *ab Bryoniae* csak a Vogezeztől a Kaukazusig (23–80°) és Lapphontól az Alpesekig (68–45°)

Adatok Szilágy-megye bogár-faunájához.

Közlí Dr. Zilahi Kiss Endre.

VI.

Labidostomis tridentata L. Tasnád, Pele; — *humeralis* Schneid. Hadad, Zilah, Bogdánd; — *longimana* L. Hadad, Zilah.

Tituboea macropus Illig, Zilah.

Lachnaea sexpunctata Scop. Hadad, Zilah, Tasnád.

Clytra laeviuscula Ratzb. Zilah, Hadad.

Gynandrophthalma salicina Scop. Hadad, Zilah; — *flavicollis* Charp. Zilah, Hadad; — *aurita* L. Hadad; — *xanthaspis* Germ. Hadad.

Chilotoma musciformis Goeze, Bogdánd.

Coptocephala unifasciata Scop. Zilah, Hadad; — *scopolina* L. Hadad.

Cryptocephalus coryli L. Zilah; — *cordiger* L. Hadad, Zilah; — *octopunctatus* Scop. Felső-Szék, Tasnád; — *sexpunctatus* L. Hadad, Peér, Bogdánd; — *bipunctatus* L. Hadad, Zilah, Bogdánd; — *Schöfferi* Schrank, Hadad, Zilah, Bogdánd; — *sericeus* L. Hadad; — *v. violaceus* Weise, Zilah; — *aureolus* Suffr. Hadad; *hypchoeridis* L. Hadad, Zilah, Bogdánd; — *violaceus* Laich. Hadad Zilah; — *4-guttatus* Richter Zilah; — *v. maurus* Suffr. Hadad;

flavipes F. Zilah, Hadad; — *chrysopus* Gmel. Hadad; — *ocellatus* Drap. Hadad; — *carpathicus* Friv. Bogdánd; — *moraei* L. Hadad; — *r. bivittatus* Gyllh. Hadad, Bogdánd; — *sempustulatus* Ross. Hadad; — *vittatus* F. Hadad; — *pygmaeus r. amoenus* Drap. Hadad, Bogdánd; — *connexus* Ol. Hadad; — *rufipes* Goeze, Hadad.

Adoxus obscurus L. Zilah; — *r. vitis* F. Peér.

Chrysochus pretiosus F. Peér.

Colaphus sophiae Schall, Zilah, Hadad.

Gastroidea viridula Deg. Zilah; — *polygona* L. Zilah, Hadad.

Entomoscelis adonidis Pall. Zilah, Hadad, T. Szék.

Timarcha pratensis Duft. Zilah; — *violaceonigra* Deg. Zilah;
— *rugulosa* Schaff. Zilah.

Chrysomela r. hungarica Fuss, Hadad; — *coerulea* Ol. Hadad, Peér, M. Goroszló; — *carpathica* Fuss, Hadad; — *olivacea* Suffr. Hadad; — *haemoptera* L. Hadad; — *goettingensis* L. Tasnád, Hadad, M. Goroszló; — *staphylea* L. Zilah; — *gypsophilae* Küst. Zilah; — *sanguinolenta* L. Zilah; — *orichalcia* Müll. Zilah, Hadad; — *hyperici* Först. Hadad; — *r. alternans* Panz. Hadad; — *r. mixta* Küst. Zilah; — *coeruleans* Scriba, Hadad, Zilah; — *fastuosa* Scop. Hadad, Zilah; — *menthastri* Suffr. Zilah; — *varians* Schall. Hadad; — *polita* L. Zilah, Hadad. M. Goroszló

Orina tristis F. Zilah.

Phytodecta r. decempunctata L. Zilah; — *rufipes* Deg. Zilah; — *r. decastigma* Duft. Zilah; — *r. nigricollis* Westw. Zilah; — *pallida* L. Zilah.

Phyllodecta vitellinae L. Zilah, Meszes, Sz. Cseh, M. Goroszló

Hydrothassa aucta F. Meszes; — *marginella* L. Meszes Hadad.

Prasocuris junci Brahm, Zilah.

Sclerophaedon carniolicus Germ. Meszes.

Phaedon cochleariae F. Hadad, Meszes; — *armoraciae* L. Hadad.

Plagiodera versicolora Laich. Hadad.

Melusoma aenea L. Zilah, Meszes, F. Kék; — *cuprea* F. Zilah, Hadad; — *20-punctata* Scop. Zilah, Hadad, Sz. Cseh; — *collaris* L. Zilah, Hadad; — *populi* L. Zilah, Hadad.

Phyllobrotica 4-maculata L. Hadad; — *adusta* Creutz. Zilah.

Luperus nigrofasciatus Goeze, Hadad; — *ranthopus* Schrank, Hadad; — *flavipes* L. Meszes.

Lochmaea capreae L. Hadad ; — *crataegi* Forst. Hadad.

Galerucella nymphaeae L. Hadad ; — *lineola* F. Hadad, Sz. Cseh ; — *calmariensis* L. Hadad.

Galeruca tanacetii L. Hadad, Zilah ; — *Pomoniae* Scop. Zilah, Hadad.

Podagrica malvae Illig. Hadad ; — *fuscicornis* L. Hadad.

Crepidodera corpulenta Kutsch. Hadad ; — *ferruginea* Scop. Hadad.

Epitrix pubescens Koch, Hadad.

Chalcoides helvines L. Hadad ; — *aurata* Marsh. Hadad, Zilah, Sz. Cseh.

Mantura rustica L. Hadad.

Chaetocnema concinna Marsh. Zilah, Meszes ; — *tibialis* Ill. Hadad ; — *aridula* Gyll. Hadad.

Psylliodes attenuata Koch, Tasnád, Hadad ; — *chrysocephala* L. Hadad, Zilah, Meszes ; — *dulcamarae* Koch, Meszes.

Haltica lythri Aub. Hadad, Bogdánd ; — *oleracea* L. Zilah, Hadad.

Phyllotreta exclamationis Thunb. Meszes ; — *sinuata* Steph. Meszes ; — *undulata* Kutsch, Hadad ; — *vittula* Redtb. Hadad ; — *nemorum* L. Hadad ; — *atra* F. Hadad.

Aphthona cyanella Redtb. Hadad ; — *atrovirens* Först. Hadad.

Longitarsus brunneus Duft. Hadad ; — *nasturtii* F. Hadad ; — *suturellus* Duft. Hadad ; — *picipes* Steph. Hadad, Meszes ; — *exoletus* L. Hadad.

Hispa atra L. Hadad.

Cassida viridis L. Zilah ; — *fastuosa* Schall. Hadad ; — *murraea* L. Hadad ; — *rubiginosa* Müll. Hadad, Zilah ; — *ferruginea* Goeze, Zilah ; — *sanguinolenta* Müll. Zilah ; — *nebulosa* L. Bogdánd ; — *subferruginea* Schrank, Hadad, Bogdánd.

Subcoecinelletta 24-punctata L. Hadad, Zilah ; — *v. saponariae* Weise, Hadad ; — *v. 4-notata* F. Hadad.

Cynegetis impunctata L. Zilah ; — *v. palustris* Redtb. Zilah.

Hippodamia 7-maculata Deg. Zilah.

Adonia variegata Goeze, Zilah ; — *v. constellata* Laich. Hadad, Zilah ; — *v. carpinii* Fourcr. Hadad.

Adalia bipunctata L. Hadad, Zilah, M. Goroszló ; — *v. sexpustulata* L. Hadad ; — *v. 4-maculata* Scop. Hadad, Zilah ; — *v. sublunata* Weise Zilah.

Coccinella 7-punctata L. Hadad, Zilah ; *5-punctata* Muls.

Hadad, Zilah; — *conglobata* L. Hadad; — *14-pustulata* L. Hadad, Zilah.

Micraspis v. 12-punctata L. Hadad.

Halyzia sedecimguttata L. Hadad; — *22-punctata* L. Hadad; *14-punctata* L. Hadad; — *v. tetragonata* Laich. Hadad; — *v. conglomerata* F. Hadad, Zilah, Bogdánd; — *v. fimbriata* Sulz, Hadad, Zilah; — *v. leopardina* Weise, Hadad.

Exochomus 4-pustulatus L. Zilah.

Platynaspis luteorubra Goeze, Hadad, Zilah.

Hyperaspis campestris Hbst. Hadad.

Seymnus frontalis F. Hadad; — *v. 4-pustulatus* Hbst. Hadad; — *Apetzi* Muls. Hadad; — *interruptus* Goeze, Hadad, Zilah.

Különfélék.

A szőlőmoly (*Conchylis ambiguella* Hb.) fejlődését és életmódját újabban beható tanulmány tárgyává tette Laborde F. a bordeauxi oeuologiai állomás aligazgatója s egyúttal a moly irtására nézve széleskörű kísérleteket tett.*) 1900-ban április közepén

*) Erre nézve lásd Jablonowsky József közleményeit a R. L. VI. kötetében.

megvizsgálta a moly bábját s azt tapasztalta, hogy azok 15⁰/o-át tönkretették a penészgombák s ugyanannyit a fűrkészdarazsak, 48⁰/o-a pedig más oknál fogva pusztult el, beszáradás stb. folytán, úgy hogy a báboknak csak 22⁰/o-a volt fejlődésképes. Az irtást félne eszközölni. Az irtásnak leghathatósabb módja Laborde szerint az, ha a venyigének régi héját lekaparják, alája tartott ponyvára gyűjtik s elégetik; erre a munkára sok ember kell és költsége hektáronként (m. e. 10,000 szőlőtő) felmegy 100—120 frankra. Újabban kezdik e tőkét forró vízzel leönteni, a vizet erősen fel kell forralni, úgy hogy a héj m. 60 C. foknyira felmelegszik, a költség körülbelül ugyanannyi, mint az előbbi eljárás mellett. A kísérleteknél 50 fokos vízben félpercz alatt az összes bábok elpusztultak. A különféle vegyi keverékek alkalmazása nagyobb költséggel jár (hektáronként 136 frank) ha alaposan végzik, pedig máskülönben csekély az eredmény: t. i. előzetesen meg kell tisztogatni a tőkét mohától és a régi hajtól. Igen hathatós a

kg., kátrányolaj 10 kg., olajsav 2 kg., natronlúg 0.5 kg., víz 100
 következő két keverék: 1) Oltott mész 20 kg., szénkéneg 5 kg.,
 kátrányolaj 10 kg., natronlúg 1 kg., víz 100 liter; 2) szénkéneg 5
 liter. Ezeket a szereket tavaszkor kell alkalmazni. Később, mikor
 a szőlő virágzik, jó eredménnyel használták a következő keve-
 réket: Ammoniak (22°) 13 kg., fenyőcsíra 15 kg., natronlúg 2.5
 kg., vardit (rézecetet) 0.5 kg., víz 69 kg. Ezt a szert (készítés-
 módja hiányzik) vízzel hígították, úgy 15%-os oldat állt elő, mely
 a szőlő virágjának egyáltalában nem árt. La barde már a moly
 pillére *Polyehrosis Eudemis botrana* Schiff.) is kiterjesztette kísér-
 leteit, a mely Franciaországban már tetemes kárt okoz; minthogy
 Magyarországon is elég gyakori, nincsen kizárva, hogy szőlőgaz-
 dáink ezzel is kénytelenek lesznek megismerkedni.

Irodalom.

Fleischer, Dr. A.: Berichtigungen zu meinen Bestim-
 mungstabellen der Dyschirius-Arten. (Wiener Ent.
 Zeitg. XXIV. 1905. p. 49—50.)

Egyebek között szerző a *Dyschirius cylindricus* Schm. Er-
 délyben előforduló alakját, mely mintegy átmeneti alak a tőalak
 és a turkesztáni var. *Hauseri* között, var. *traussilvanicus* név alatt
 írja le. Ez a tőalaktól abban tér el, hogy előtora sokkal hosszabb,
 az előtor oldalai alig kerekítettek, a szárnyfedők keskenyebbek
 és hosszabbak és tövükön éles dudorka van.

Csiki Ernő.

Weise, J.: *Protorina plagiata* var. *croatica* m (Deutsche
 Entom. Zeitsch. 1905. p. 80.)

Szerző két horvátországi Orinát kapott, melyeknek színe és
 testalakja a var. *commutata* Suffr.-éhoz hasonló, de sokkal fino-
 mabb skulpturájuk folytán attól eltérnek.

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

XII. Band. 8. Heft. Oktober. 1905.

S. 155. **E. Ulbrich**: *Beiträge zur Schmetterlingsfauna von Ungarn* II. An bemerkenswerthen Formen fand Verf. *Acronyeta Rumicis* ab. *Salicis*, *Agrotis Trilici* var. *seliginis* und var. *distincta*, *Erastria venustula*, *Euclidia triquetra* sehr dunkel gefärbt, *Acidalia ornata* mit breitem Band auf dem Oberflügel, *Cautoloma flavicaria* mit reducirten braunen Flecken, *Spilosoma mendica* braungraues ♀, *Arctia villica* ab. *neglecta* Schultz.

S. 156. **P. Matusovits**: *Maikäferflug in Liptóújvár 1905*. Hier (im nördlichen Ungarn) kommen *Melolontha vulgaris* und *M. hippocastani* vor. u. z. auf Grund von 14,000 Exemplaren berechnet, ersterer zu 40–42, letzterer aber zu 58–60% Aller. Von *M. vulgaris* waren 60% mit rothbrauner, 40% mit schwarzer Hinterleibspitze versehen; im Verhältniss bei wenigen waren Halsschild und Flügeldecken behaart. bei ca. 90% derselben waren Halsschild und Flügeldecken ganz glatt schwarz, bezw. letztere dunkel röthlichbraun; auch fanden sich fast schwarze Exemplare und var. *ruficollis*. Von *M. hippocastani* war bei 35–40% das Halsschild roth und bei 60–65% Tibien und Halsschild schwarz, auch var. *ruficollis* und var. *nigricollis* ist beobachtet worden. Beide Arten paaren sich untereinander, aus welchem Grunde dann die erwähnten Variationen entstehen. Der Flug der beiden Arten währte vom 1. Mai bis 14. Juli. Beide schädigen die Bäume in gleicher Weise; aus der beigefügten Tabelle ist ersichtlich, welche Baumarten geschädigt wurden und in welchem Verhältnisse sich die beiden Arten an der Schädigung betheiligen. Robinia pseudoacacia, Fraxinus excelsior und Syringa vulgaris blieben unberührt. Zu bemerken ist, dass die Behauptung von K. Sajó, wonach *Melolontha hippocastani* nur in Sandgegenden prosperiert und auf anderen Boden überhaupt nicht gedeiht, durchaus nicht stichhaltig ist, denn der Boden von Liptóújvár ist nichts weniger als Sandboden.

S. 162. **L. v. Aigner-Abafi**: *Zuwachs der ungarischen Lepidopteren-Fauna im J. 1904*. Verf. zählt 2 Arten und 11 Varietäten von Macrolepidopteren, sowie 6 Arten und 1 Varietät von Microlepidopteren auf, die in jüngster Zeit in Ungarn constatirt

worden sind. Die Gesamtzahl beträgt (Bosnien und Dalmatien mitgerechnet) nunmehr 1563 Macrolepidopterenarten mit 678 Varietäten und 1685 Microlepidopterenarten mit 61 Varietäten.

S. 163. **E. Csiki**: *Die Cerambyciden Ungarns* XXII. Schluss der Bestimmungstabelle mit der Gattung Oberea.

S. 165. **Dr. E. Vángel**: *Beiträge zur Insektenfauna von Ungarn*. III. Hymenopteren II.

S. 167. **L. v. Aigner-Abafi**: *Die Tagfalter Ungarns* VI. *Pieris Rapae* ist in 2—3 Generationen in ganz Ungarn sehr gemein, in Budapest von Ende März bis Ende Mai, von Mitte Juni bis Mitte August und 10. Sept. bis Mitte Oktober. Unter der I. Gen. nicht selten v. *leucotera* und ab. *immaculata*. Unter der II. grössern Gen. sehr selten v. *minor* (30—37 mm.) Die var. *Mammii* nur im Litorale und in Dalmatien. — *Pieris Ergane* bei Fiume, im Litorale und in Dalmatien. — *Pieris Napi* überall in 2—3 Generationen. Unter der I. Gen. selten Übergänge zur v. *intermedia*, sowie im Hochgebirge ab. *Bryoniae*, besonders dunkle Stücke in der Tátra und im südöstlichen Siebenbürgen. Unter der Sommergeneration v. *Napaeae* Übergänge zur ab. *sulphurea*.

S. 172. **Dr. A. Zilahi-Kiss**: *Beiträge zur Käferfauna des Komitates Szilágy*. VI. Schluss der Enumeration.

Kleinere Mittheilungen.

S. 175. Neueres über *Conchylis ambiguella* und deren Bekämpfung nach den neuesten Untersuchungen von Laborde.

Literatur.

S. 176. Publicationen von Dr. A. Fleischer und J. Weise. Besprochen von E. Csiki.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Allatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társula. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjúság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa, 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk témdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhrvk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Beige,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1800 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről. 3 kor. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félröptűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökiélék természetrajza 6 tabl. 5 kor. — *Kohaut R* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Legújabb árjegyzékem,

mely több ezer, jól meghatározott és praeparált európai, különösen magyarországi bogárfaj felsorolását tartalmazza, megjelent és kívánatra bérmentve küldöm meg.

Tavarnok, u. p. Nagy-Tapolcsány

Kelecsényi Károly

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Muzeumi segédőre.

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat és Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családssorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg
egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára
2 kor. 40 fill.

Megjelent az I. kötet első füzete, mely az általános (morphologiai) részt tartalmazza.

Előjegyzések és előfizetések a szerző czímére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.